

Neptun kód (tanrendből):		BTOTOR1N02 BTOTOR1L02		
Az óra címe:		Oktató(k):	Tárgyjegyző:	
Történeti földrajz		Tózsza-Rigó Attila	Tózsza-Rigó Attila	
Az óra címe angol nyelven:				
Historical Geography				
Az óra tanterv szerinti felhasználhatósága (felhasználás más képzésben kóddal együtt):				
Az óra típusa	Beszámolási kötelezettség	Heti óraszám	Kreditérték:	Előfeltétel (kóddal):
szeminárium	gyak.jegy	2		
Az óra tartalmi ismertetése:				
A kurzus bevezetéseképpen áttekintést nyerünk a történeti földrajz, a történeti ökológia és történettudomány kapcsolatáról. Ismertetésre kerül a történeti földrajz lehetséges tárgyköre, metodikája. A további előadások tematikus bontásban hosszútávú ökológiai folyamatokat vizsgálnak a környezet–emberi társadalmak–technológia viszonyrendszer megközelítésében. A jegy megszerzésének a feltétele történeti topográfiai gyakorlat (vaktérkép), a félév során kiadott topográfiai jegyzék alapján. A jegy megszerzésének másik része: a hallgatók szóban referálnak a félév során érintett témákból.				
Az óra tematikája (12 hétre lebontva):				
1. A történeti földrajz definíciós lehetőségei, feladatköre, tárgya. A történeti földrajz mint a történelem segédtudománya. Történeti ökológia. 2. Európa és Ázsia vízrajza, Európa és Ázsia hegységrendszerei. Éghajlati övek, talajtípusok 3. Folyóvölgyi öntözéses kultúrák. a.) A mezőgazdaság születése (áttérés a mezőgazdasági termelésre). Kr. e. 10.000 k.- Kr. e. 5-4000. Növények és állatok házasítása. A Közel-Kelet első földművesei, a Termékeny Félhold területe. Mezopotámia: a síkságok betelepülése, egyszerű öntözéses kultúrák környezeti feltétele. b.) A mezőgazdaság intenzívvé válása. Igavonó állatok alkalmazása, az öntözés típusai és hatása (eróziós folyamatok). Kr. e. 4000 k.-Kr. e. 500 k c.) Mezopotámia, az első városok. Egyiptom, a Nílus-völgyi kultúra sajátosságai. Az Indus-völgyi civilizáció. 4. a.) A bronzkori Európa. A keleti civilizációs „vívmányok” elterjedése. A mediterráneumi civilizáció hajnala. b.) A hellén világ. A „görög” Anyaország főbb régiói, fontosabb városai. A polisz, mint jellegzetes településforma. Mezőgazdaság, kereskedelem. c.) A Római birodalom tartományai és népei. 5. a.) A civilizációs súlypontok „keletre tolódása” a késő-ókorban / antik középkorban. A Bizánci birodalom történeti földrajza. Az állam hierarchiája, a mezőgazdaság, mint a termelés vezető ágazata, a városi kultúra hanyatlása. b.) Az iszlám „előretörésének” környezeti-, történeti földrajzi feltételei és körülményei. 6. A sztyeppei népek történeti földrajza, a sztyeppe, mint élettér. Állattenyésztés és gabonatermesztés a Kárpátok keleti előterétől Mandzsúriáig terjedő száraz éghajlatú területsávon. Sztyeppei települések, sztyeppei nomádok. Kitekintés a prekolumbián kultúrák történeti földrajzára. A földművelés kezdetei Amerikában. Ökológiai sajátosságok, jellemző tápláléknövények. Korai civilizációk: az Andok kultúrái, Mezoamerika. Teotihuacán (Kr. u. 500-750), a mayák Kr. e. 300 k.-Kr. u. 16. sz. Az inka birodalom, Kr. u. 1300 k.-tól. Az aztékok, Kr. u. 14-16. sz. 7. a) Európa demográfiai fejlődésének főbb szakaszai a középkorban (VI-XIV. sz.). Az <i>Occidentalis</i> jelentősnövekedése. A nyugat-európai mezőgazdaság átalakulása, új művelési módok, a modernizáció technikai- és környezeti feltételei, következményei. b) Az ásványi lelőhelyek – az arany, ezüst, réz, higany, vas és só lelőhelyei, kitermelése és útjai. A faszén és a hamuszír. Az erdőfogyatkozás és a fahiány. Érckitermelés és ércfeldolgozás. 8. A 9-14. századi demográfiai-, gazdasági- és társadalmi fejlődés történeti földrajzi vonatkozásai. Az urbanizáció a korai- és az érett középkorban. A középkori város, mint történeti modell kialakulása. Elméletek a városok kialakulására, a piac-, falu-, kontinuitás-, ökonomikus-, vár-, rezidenciális elmélet lehetséges ötvözése a természetföldrajzi tényezők figyelembe vételével. Városalaprajz és városkép. A városi ember térszemlélete, a polgári öntudat vizuális megnyilvánulása. 9. Szőlőtermesztés és bortermelés. A mediterrán és a kontinentális szőlőművelési modellek. Európa jelentős bortermelő régiói. A szőlő és a bor szerepe a középkori és a kora újkor európai ember életében (gazdasági-, társadalmi szerep, hatása a mindennapi életben). A bor és sör piaci pozícióinak átalakulása a kora újkorban és az újkorban. 10. A „nagy” földrajzi felfedezések okai, főbb állomásai és következményei a kora újkor társadalmakra. A transzatlanti térség formálódása A prekapitalista gazdasági rendszer kialakulásának feltételei. 11. a) Európa demográfiai súlypontjainak átalakulása a 18. század első felében. A mezőgazdasági forradalom, mint az ipari forradalom előfeltételének kialakulása. Az európai mezőgazdasági struktúra változásai. b) Az ipari forradalom közép- és hosszútáv hatásmechanizmusa. A transzatlanti térség történeti ökológiai				

folyamatai. Az újkori és a modern kori történeti régiók áttekintése. 12. Történeti topográfiai gyakorlat, referátum
Jegy szerzésének feltételei (pl. Zárthelyi, stb.):
Történeti topográfiai gyakorlat, referátum
Kötelező irodalom (max. 3 tétel):
POUNDS, Norman J. G.: <i>Európa történeti földrajza</i>. Osiris Kiadó, Bp., 2003. KLANICZAY Tibor (szerk): <i>Európa ezer éve</i>. I-II. k. Osiris Kiadó, Bp. 2004. The Times – Részlet Atlasz. Akadémiai Kiadó, Bp., 1994.
Ajánlott irodalom:
Topográfiai segédlet (A Történettudományi Intézet Könyvtárában fellelhető atlaszok) A The Times Atlasz 1. köt., Világtörténelem / szerk. Geoffrey Barraclough és Norman Stone. 1992. Történelmi Világtalasz, Cartographia Bp., 1991. Történelmi Világtalasz, Cartographia Bp., 1997. <u>Ajánlott irodalom</u> BAKER, Alan K. H.: <i>Geography and History. Bridging the Divide</i>. Cambridge University Press, 2003. http://catdir.loc.gov/catdir/samples/cam041/2003046037.pdf BAKER, Alan K. H.: <i>Megjegyzések a történeti geográfia és az Annales történeti iskola közötti kapcsolatáról</i>. In: TÍMÁR Lajos (szerk.): <i>A brit gazdaság és társadalom a XVIII-XIX. században</i>. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen 1999, pp. 13-36. BENDA Gyula: <i>Történeti földrajz és geopolitika</i>. Régió 1995/4, pp. 165-169. BERTÉNYI Iván: <i>A történelem segédtudományai</i>. Bp., 1998. BLOCH, Marc: <i>A történész mestersége</i>. Osiris, Bp., 1996. BRAUDEL, Fernand: <i>A Földközi-tenger és a mediterrán világ II. Fülöp korában</i>. Ak. Kiadó, Bp., 1996. TÍMÁR Lajos: <i>A gazdaság térszerkezete és a társadalom. Az amerikai történeti földrajz néhány sajátos kutatási iránya</i>. Történeti Szemle 1985/2, pp. 258-273 TÍMÁR Lajos: <i>Témák és módszerek. A 18-19. századi brit gazdaság és társadalom történeti földrajzi perspektívában</i>. In: TÍMÁR Lajos (szerk.): <i>A brit gazdaság és társadalom a XVIII-XIX. században</i>. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen 1999, pp. 5-12. BULLA Béla: <i>Hazai történeti földrajzunk múltja, jelene és feladatai</i>. In: Emlékkönyv Szentpétery Imre születése hatvanadik évfordulójának emlékére. Bp. 1938, pp. 73-106. MENDŐL Tibor: <i>Településtörténet, településföldrajz, történeti földrajz</i>. In: Emlékkönyv Szentpétery Imre születése hatvanadik évfordulójának emlékére. Bp. 1938, pp. 312-334. BAK Borbála: <i>Magyarország történeti topográfiája</i>. MTA Történettudományi Intézet, História Könyvtár, Bp. 1997, pp. 11-18. HAJDÚ Zoltán - T. MÉREY Klára: <i>A vonzáskörzet-kutatás történeti földrajzi kérdései</i>. In: GYŐRI Róbert: <i>A magyar gazdaságföldrajz a két világháború között</i>. In: NEMES NAGY József (szerk.): <i>Geográfia az ezredfordulón</i>. Regionális tudományi tanulmányok. 6. ELTE TTK Regionális Földrajzi Tanszék, Bp. 2001. pp. 61-83. GYŐRI Róbert: <i>A magyar történeti földrajz a két világháború között</i>. Földrajzi Közlemények 2002. (CXXVI. évf.) 1-4. pp. 79-92. RÁCZ Lajos: <i>Éghajlatingadozások a Kárpát-medencében 1490-1779 között</i>. AETAS 1986. pp. 125-134. RÁCZ Lajos: <i>A tradicionális társadalom és a természeti környezet kapcsolatáról</i>. AETAS pp. 180-194. A „Múlt születése” c. sorozat ókortörténettel foglalkozó kötetei.
Egyéb tudnivalók (pl.: tananyag, követelmények, stb. internetes elérhetősége):
Internetes topográfiai segédlet: http://iam.classics.unc.edu Tájékozódás nemzetközi szakirodalomhoz http://www2.bsz-bw.de/bibscout/N/ND/ND8040-ND8570/ND.8160